

**Infracțiuni contra proprietății între lege și fărădelege
(Țara Moldovei și Țara Românească în sec. XVII)**

Silvia Chicu-Dimitriu, dr., conf. univ.

Summary

Whether it is small or of big dimensions, whether realized through ingenious resources or at the limit of violence- burglary has deep growing roots in the Romanian territory. This article refers to the thieves' most desired and most frequently stolen objects, as well as the punishments inflicted on them. The article's other objective is to discover the cause which made Romanians steal.

During the medieval period people were robbed of all kinds of properties either movable or immovable: public and personal money; ecclesiastic objects, books; cattle; hives; tools; clothes etc. Moreover, toll non-payment, fishing on others' properties, the deviation of water course, the change of hives borders and the appropriation of goods found in the road were also qualified as thefts.

To sum up, we can conclude that the burglary in Middle Ages represented "the infraction versus personal property whereby a movable or immovable good was taken or battered, without the agreement of the owner, towards appropriating unfairly or damaging it". In current jurisprudence this definition bares a similar meaning, but it is also divided in several categories: theft, robbery and hooliganism.

The orientation to burglary of the people of the Middle Ages can be explained by a list of different reasons: poverty, kleptomania, envy and grudge.

Măruntă sau de mari dimensiuni, realizată prin mijloace ingenioase sau la limita violenței – hoția are o mare vechime în spațiul românesc.

În cele ce urmează vom analiza prevederile legislației românești cu privire la infracțiunile contra proprietății care, în terminologia medievală românească erau denumite „furtușaguri”. Vom identifica articolele preferate de către „furi” (hoți), vom stabili care erau „certările” (pedepsele) pentru furt și vom încerca să depistăm cauzele care îi determinau pe români să fure.

Întîmplarea a făcut ca locuitorii Țării Moldovei să fie cercetați, mai mult, atît de conașionalii lor asupra trăsăturilor psihice și de comportament, cît și de străini.

Arhidiaconul Paul de Alep îi includea pe moldovenii în totalitate în categoria celor care își însușesc bunuri străine, „căci toți locuitorii sunt hoți și ucigași” [3, p.55]. Balcanicul Piero Bogdan Baksic este mai nuanțat „Moldovenii, mai ales acei care locuiesc la hotare, sunt foarte aplecați spre furt și tâlhărie...” [4, p.225].

Miron Costin a fost primul care a analizat individul pentru a ajunge la trăsăturile psihice, printr-o investigație de etnopsihologie. „Hirea moldovenilor – în opinia cronicarului – se arată a fi îndemnată spre dobîndă, către jafuri, certuri, ori lacomă la înouituri”. Renumit prin discursul său despre „năravurile moldovenilor” este Dimitrie Cantemir. Învîingînd „dragostea de țară” cu „dragostea față de adevăr”, Cantemir sever, își analizează conașionalii în „Descrierea Moldovei”. Le recunoaște românilor din Moldova pietatea și ospitalitatea, dar și neatenția la morală, făcînd dese furturi și tâlhării ” [1, p.230].

Cu toate că, făcînd „voroava pentru rîndul furtușagului”, redactorii Cărtii românești de învățătură [2], și a Îndreptării legii [6] constată incompatibilitatea dintre această faptă și legea divină, românii, profund religioși, totuși furau. Legiuitorii secolului al XVII-lea identificau hoția cu ajutorul: „semnelor furtușagului” și „urmelor efracției”.

Codul de legi face un inventar al tipurilor de furturi. Furturile sunt clasificate în mari și mici „alt furtușag iaste mare, altul mic” [2, p.30], în dependență de: numărul persoanelor care au suferit ; valoarea bunurilor furate; metodele de realizare a infracțiunii. Legile declară obligativitatea unei

pedepse în care recuperarea bunurilor era obligatorie, dovadă că furtul era înțeles în primul rând ca atentat la integritatea proprietății. Delictele minore erau sancționate cu bătaia: „să-l bată ca pe un fur” [2, p.30]. Furtușagurile mari erau certate mai grav. Pe cei ce furau la drumul mare, fără arme, îi aștepta surghiunul. Cei ce furau la drumul mare, cu folosirea armelor, erau aruncați în ocnă, iar dacă se repeta, erau omorâți. Dacă erau fii de boieri li se lua a treia parte din avere în visteria Domnului. A treia apariție în instanță în aceeași ipostază era pedepsită cu moartea prin spânzurătoare. Mutilarea: scoaterea ochilor, tăierea mâinilor, picioarelor, limbii, urechilor, nasului, organului sexual, înfierarea cu fierul roșu; surghiunul, ocna și moartea erau rezervate „furtușagurilor mari”. Vasile Lupu a aplicat mutilarea gradat: pedepsea furtul de prima dată cu biciuirea și înfierarea, a doua oară cu tăierea unei urechi, a treia oară și cu tăierea celeilalte, iar a patra oară cu spânzurarea.

Apare întrebarea firească: care erau obiectele căutate de către furi?

În primul rând, **banii publici** erau o tentație permanentă pentru diverse categorii de hoți: vistiernici, cămărași, hărăceri, tâlhari. Impus de situație, Matei Basarab i-a obligat pe cei boieri însârcinați să răspundă de finanțele Țării Românești să jure „cu mâinile pre Sfânta Evanghelie”, că vor sluji cu dreptate și vor păzi integritatea banilor dați lor în grijă „fără să fure nici să facă vreo hitlenie” [7, p.140]. S-a dovedit că aria pe care își exercitau „furtușagurile” boierii era foarte largă, existînd o rețea foarte bine constituită. Deseori era atacat convoiul trimis la Poartă cu dările obligatorii. Aceste acte erau, de regulă, tratate ca hiclenii, trădări mult mai grave decît un furt obișnuit. Uneori sustragerile de bani aveau loc la Istanbul, responsabilii de achitare, fiind chiar autori.

Obiectele bisericesti erau o tentație permanentă pentru furi. Cu o deosebită duritate erau pedepsiți cei ce furau din biserici: dacă era lucru sfințit să-i spînzure, iar de nu va fi sfințit lucrul acela, să-i taie nasul ” [2, p.33]. Prin aceste acțiuni se producea un sacrilegiu (pîngărire), întrucît era profanată incinta bisericii.

Cărțile reprezentau o altă atracție pentru hoți. Ei luau în considerație valoarea materială și nu spirituală a cărților. Prețul cărții se ridica dacă erau utilizate materiale scumpe (aur, argint, pietre scumpe) pentru încorporare. Nici cazacii lui Bogdan Hmelnițki și nici seimenii n-au fost bibliofili, luînd cărțile găsite în biserici și „vînzîndu-le în tîrg”. Cartea era apărută, în primul rând, prin blesteme. Blestemele îi au în vedere pe toți cei care ar fi putut schimba sediul fixat prin achiziție, donație, moștenire a cărții. Izvoarele atestă formule tradiționale epocii precum: „cine o va pitula-o”, „cine o va mistui”, „să o înstreineze”, „să o smintească în altă țară”. Astfel de hoți sunt amenințați cu „neertat canon”; hoților li se făgăduia afurisirea din partea celor „318 sfinți de la Nichiia”, fatala antipatie eternă a Sfintei Fecioare: „să n-aibă parte de dragostea Maicăi Precistii la înfricoșata și dreapta judecată a Fiului Său și să fie înstreinat de Sfinția Sa”, „cutremurul lui Cain”, „blestemul sfîntului ierarh Vasile cel Mare”, „afurisenia din partea celor 40 de mucenici” [8, p.12-13] ș.a.. Șansa absolvirii de pedeapsă o oferea „înțoarcerea cărții”. Hoții vindeau cel mai frecvent cărțile. Comerciantul de carte furată era și el blestemat. Cititorii „uituci” erau și ei considerați veritabili hoți.

Furtușagurile vizau, frecvent animalele și păsările de curte. **Vitele** îi atrăgeau pe hoți prin mobilitatea lor care îngăduia îndepărtarea relativ rapidă de locul unde se produsese infrațiunea. Vitele reprezentau sursă sigură de venituri, de aceea pedepsele erau severe: „De va fura neștine cal sau bou acela să-l plătească de două ori și să fie bătut foarte, și să plătească și treapădul dobitocului”. „Acela ce va fura oaie, bou sau cal, din pădure,cîmp, sau turmă acela se ceartă cu

ocna, dacă se repetă să-l spînzure”. „Cine ar fi vrut să fure un bou .....și au fost stricate și alte vite... aceluia să-i fie scoși ochii” [6, p.284]. Furatul **stupilor**, mai ales a celor boierești era destul de frecventă. Tălharii, sau sătenii trebuiau să plătească paguba. Dispariția hoților trimitea la închisoare familiile acestora” [5, p.226]. **Uneltele și instalații folosite în gospodărie**, reprezentau o altă atracție pentru hoți. Cine fura vreo unealtă: sapă, hîrleț... „să plătească atîtea zile cîte au trecut de cînd a furat el sapa” [6, p.284]. **Hainele**, intrau și ele în preferințele furilor. „Carele va fura haine de la baie, să-l bată, să-l trimită la ocnă. Acela ce va tîmpina pe neștine pe drum noaptea, și-l va dezbrăca, acela de va face și al doilea rînd, atunci să-l spînzure” [6, p.318].

Veritabile hoții erau considerate infracțiunile, precum: **neplata vămii** „oricine va umbla cu șiretlicuri și nu va plăti vama domnească, sau va ocoli locul vamei acela iaste un fur, de aceea se cădea să piardă negoțul” [6, p.322]; **pescuitul** în proprietăți străine „... fi-va orășean sau fi-va boier al domniei mele sau vecin al boierului, de va pescui fără voia călugărilor, unul ca acela să știe că-l va prinde domnia mea de-i vom lega piatră de gît și-l vom arunca în apă”, ordona Radu cel Mare la 1505; **abaterea cursurilor de apă** spre folosință proprie, de asemenea era calificat drept furt: „acela ce trage apa și o scoate din matcă de o duce la grădină, sau la pometul lui, fără de știrea judecătorului, acela să se certe ca un fur” [6, p.319]; **modificarea locurilor unde erau așezate pietrele de hotar**, era conceput ca un act de hoție „carele va muta hotarul cu puterea lui, stînd cu arme să facă războiu,... dacă cineva va schimba și un lemn care indica hotarul, acesta trebuia să fie certat ca un fur” [6, p.320]; **utilizarea în folos propriu a banilor primiți în depozit garantat**, „acela ce va lua banii de la cineva ca să-i ție și-i va cheltui pe treabile lui ... și el va fi stricat pecetea , acela să se certe ca un fur” [6, p.320]; **însușirea unor lucruri găsite pe drum**, „Acela ce va găsi ceva mergînd pe drum, acela de nu va spune și să strige, ... că acel lucru este la dînsul, acela ca un fur se va certa”; **distrugerea casei, grajdului, viței de vie ori a pomilor fructiferi**, cînd focul era pus cu intenție, aducea după sine pecetluirea în mîină și bătaia, infractorul fiind obligat să restituie valoarea pagubelor îndoit. Cel ce punea foc la casa cuiva, la o arie cu „pîine sau fîn” din pizmă, se pedepsea cu arderea pe foc; iar cel care punea foc la grajduri sau în alte locuri în care erau depozitate fînul sau paiele pentru hrana animalelor era pedepsit cu tăierea mîinilor” [6, p.320].

Aceste infracțiuni erau judecate în dependență de „actorii” care le comiteau. Astfel „năimitul, de va sluji la un stăpîn și nu-i va plăti simbria, și de-i va fura numai atît cît îi va fi simbria, acela să nu se certe, ce să fie certat”; „fiul care va fura de la tată să nu fie certat”; „călugărul care fură de la egumen nu este certat, fiindcă se consideră că-i este fecior, dar trebuia să întoarcă ce a luat”; „muiarea ce va fura pe bărbatu-său, să nu fie certată și invers”; pe cînd „muiarea ce fură de la bărbatul cu care curvește și bărbatul de la femeia concubină să fie certați ca furi” [6, p.324].

Din cele expuse, putem concluziona că „furtușagul” în epoca medievală reprezenta: infracțiunea contra avutului personal sau particular prin care un bun mobil sau imobil este luat sau deteriorat, fără consimțămîntul proprietarului, în scopul de a-l însuși pe nedrept sau de a-l distruge, ceea ce în jurisprudența actuală se diversifică în: furt, jaf și act de huliganism. Această încălcare a legii era frecvent comisă în societatea medievală românească, cu toate că pedepsele erau drastice, specifice epocii. În vizorul furilor intrau orice bunuri: care puteau fi utilizate imediat în scopuri personale; care în urma comercializării aduceau beneficii; care îi eliberau de disconfortul psihologic. Încalinarea locuitorilor spațiului românesc spre furt poate fi explicată prin: sărăcie, cleptomanie, invidie și ranchiună.

Bibliografie

1. Cantemir D., Descrierea Moldovei, București, 2004
2. Cartea românească de învățătură (1646), Ediție critică, București, 1961
3. Călători străini despre Țările Române, întocnit de Maria Holban, M.M.Alexăndrescu Dersca-Bulgaru, Paul Cernovodeanu, vol.VI, București, 1980
4. Călători străini despre Țările Române, întocnit de Maria Holban, M.M.Alexăndrescu Dersca-Bulgaru, Paul Cernovodeanu, vol.VII, București, 1980
5. Iorga N., Studii și documente privitoare la istoria românilor, vol.IV. București, 1904
6. Îndreptarea legii (1652), Ediție critică, București, 1962
7. Mazilu D. H., Lege și fărădelege în lumea românească veche, Iași, 2006
8. Ștrempel G., Catalogul manuscriselor românești, vol.II, București 1983